

Posudok oponenta na dizertačnú prácu Mgr. Víta Kazmara

Sít' pohledů.

Ironie a romantismus v díle Jorge Luise Borgese a Julia Cortázara

A Web Of Eyes .

Irony and romanticism in the works of Jorge Luis Borges and Julio Cortázar

Predkladanéj v roku 2029 na Ústave románskych štúdií, Karlovej univerzity

I. Stručná charakteristika a zhodnotenie práce

Predkladaná práca si kladie za cieľ postihnúť „siet'ový“ charakter vzťahov evidentných v literárnej teórii a praxi, pričom sa zameriava na problém „romantickej irónie“ v diele argentínskych spisovateľov Jorgeho Luisa Borgesa a Julia Cortázara. V. Kazmar preukázal, že sa na túto náročnú úlohu dobre pripravil, zorientoval sa v príslušnej odbornej literatúre i v tvorbe oboch autorov. Citlivou interpretáciou ich textov sa mu podarilo ukázať, že optikou irónie môžeme čítať diela oboch spomenutých autorov a navyše definoval, ako sa irónia prezentuje v ich diele. Nezanedbateľnou kvalitou posudzovanej dizertačnej práce je aj jej nekonvenčný štýl, bližší krásnej literatúre ako „suchej“ vede.

II. Podrobné zhodnotenie práce a jej jednotlivých aspektov

Problematika, ktorej je posudzovaná práca venovaná, je nadčasová a zároveň aktuálna. Autor vychádza z predpokladu, že irónia je jedným z neodmysliteľných princípov, na ktorých sa zakladá moderná literatúra, a svoju úlohu vidí hlavne v aplikačnej rovine – usiluje sa načrtnúť genézu súčasného stavu, postupuje historicky a smeruje až k 20. storočiu. Je prirodzené, že sa dlhšie pristavuje pri nemeckom romantizme, v rámci ktorého pojem „romantická irónia“ vznikol. Analyzuje základné texty o romantizme, tak klasické (F. Schlegel, J.P. Richter, Carlyle), ako aj novšie (B. Alleman, J. Dane, V. Jankélévitch, K. Krolopp, J. Stromšík). Spolu so Schlegelom sa pýta, aký má irónia vzťah k básnickému entuziazmu a spolu s ním sa dostáva k fichteovskému pojmu sebaobmedzovania (Selbstbeschränkung). Presvedčivo identifikuje prítomnosť tohoto princípu v tvorbe J. L. Borgesa v podobe litotés (s.32-38). S iróniou litotés spája nepriamosť, vyslovenie obkľukou. V prípade J. Cortázara irónia, ako ukazuje Mgr. Kazmar, funguje tak, že

spisovateľ dáva voľný priestor enutziizmu, pátosu, ktorý však v „pravom okamihu“ „skarikuje, strhne k zemi“. Je pozoruhodné, že v Cortazárových textoch dizertant identifikuje nielen iróniu významu, ale aj iróniu syntaxe a rytmu, keď po dlhej, košatej a nadnesenej vete nasleduje holá veta, ktorou prudko klesneme k zemi (s. 38).

V ďalšej fáze F. Schlegel uchopuje iróniu prostredníctvom pojmu reflexivity a obrazu zrkadla. V tomto prípade Mgr. Kazmar sa iróniu v Borgesovom a Cortázarovom diele pokúša demonštrovať na motíve dvojníka.

Dôležitým spojivom Borgesovej a Cortázarovej tvorby s nemeckým romantizmom bol román *Don Quijote de la Mancha*, na ktorom si nemeckí romantici cenili najmä Cervantesovu iróniu. Autor dizertácie identifikuje iróniu na všetkých úrovniach Cervantesovho textu.

Analýzou poviedok C. Cortázara (s. 75-84) autor dizertácie šikovne demonštruje svoje tvrdenie o tom, že irónia je jednou z ciest, ako prekonať bytostnú nespoľahlivosť jazyka (s. 29). V Cortázarovom románe *Rayuela* (český preklad *Nebe, peklo, ráj*) identifikuje princípy nesúvislosti a rozpoltenosti, ktoré Schlegel pripisoval irónii. Tieto princípy sú v románe prítomné tak v podobe jeho výstavby, ako aj v podobe viacerých možnosti radenia kapitol románu v procese jeho čítania, ale aj v podobe postavy Morelliho (s. 85-90).

Následne sa V. Kazmar opäť vracia k Borgesovi a niektoré Schlegelove fragmenty o irónii usúvzťažňuje s Borgesovou poetikou, čo sa mu podľa nášho názoru presvedčivo darí. Najprv cituje 69. fragment, podľa ktorého je irónia „vedomie chaosu, odkazujúce k možnosti“ a aplikuje ho na Borgesove poviedky *Babylonská knižnica* a *Pierre Menard, autor Quijota*. Dokazuje, že uprednostňovanie možnosti pred skutočnosťou, je obsiahnuté nielen v motívoch poviedok, ale aj v ich jazyku. Fragment 121. z *Athenea*, ktorý hovorí o svojvoľnej tvorivej zmene perspektívy, nám umožňuje čítať *Quijota* ako text francúzskeho symbolistu Pierra Menarda, ktorému ho Borges pripisuje. Obzvlášť plodnú súvislosť medzi Borgesovou poetikou a Schlegelovou teóriou V. Kazmar demonštruje aj na fragmente 668, ktorý hovorí, že „irónia je ustavičná *parabasis*“. Súvislosť dokumentuje na viacerých Borgesových poviedkach, ale aj na Borgesovej poézii (básni *Golem* a na dvojici sonetov o šachoch).

Dizertant si všíma aj Cortázarove „figúry“, schované za zložitou sieťou významov, ktoré neustále odkazujú postavy aj čitateľa niekam ďalej. Pomocou figúr sa Cortázar pokúša prekročiť hranice nevypovedateľného, obmedzené hranice perspektívy jednotlivca.. Čitateľ však v konečnom dôsledku sám môže byť súčasťou podobnej figúry, nejakej konštelácie, ktorú nepozná a ktorá nejakým spôsobom determinuje jeho život.

Svoje zaujímavé úvahy o irónii dizertant uzatvára krátkou retrospektívou jej podôb: skepsa proti nadšeniu, dvojník proti ja, heteronym proti spisovateľovi, čitateľská perspektíva proti rozprávaniu až po rozšírenie pohľadu, zahrňujúceho celok sveta. Tým sa však neuspokojuje, ale ide ďalej a definuje dva základné druhy irónie: horizontálny a vertikálny. Kým pri prvom irónia neopúšťa rovinu vlastnej existencie, pri vertikálnom dochádza k výstupu z jednej formy existencie a vstupu do inej: späť sa stáva snom, stvoriteľ stvorením, čitateľ postavou.

1. Štruktúra argumentácie

Autorov výklad je logický a jednotlivé formulácie sú úzko prepojené s témou dizertácie. Svoj výklad podáva „bodovo“ podľa jednotlivých čiastkových problémov. Napriek tomu, že dizertačná práca V. Kazmara pôsobí skôr fragmentárne, nemožno to považovať za jej nedostatok, skôr sa dá povedať, že je odrazom fragmentárneho charakteru skúmaných literárnych textov.

2. Formálna úroveň práce

Práca je napísaná kultivovane a môže ísť bez problémov aj do tlače. Opraviť treba len niekoľko drobných chýb v španielskych („siglo de oro“ namiesto „Siglo de Oro“ na s. 17; zjednotiť meno Cide Hamete/Sidi Hamet, na s. 57) ale aj v nemeckých slovách a menách. Technicky práca vyhovuje platným požiadavkám.

3. Práca s pramenným materiálom

Autor dizertačnej práce dodržiava platnú normu. S prameňmi pracuje spoľahlivo a tvorivo ich využíva. Treba pochváliť aj veľké množstvo a úroveň použitej primárnej a sekundárnej literatúry.

III. Vlastný prínos

Autor originálne rieši problém vzťahu medzi „romantickou iróniou“ a modernou

prózou, reprezentovanou najmä dvomi argentínskymi spisovateľmi. Jeho postrehy sa však nevzťahujú iba na analyzované diela J. L. Borgesa aj Cortáзара, ale aj na celú paletu ďalších literárnych diel – a nielen z argentínskeho kultúrneho prostredia. Je to veľmi solídny výkon.

IV. Otázky k obhajobe

1. V práci píšete o Borgesovom „ironickom mlčaní“ vo vzťahu k niektorým „duchom borgesovským dielam“. Letmo spomínate M. de Unamuna a jeho román *Niebla* (Mlha). Nachádzate aj iné Borgesom zamlčané súvislosti vo vzťahu k Unamunovmu dielu a filozofii? A ako sa Vám javia súvislosti medzi niektorými románmi M. de Unamuna a dielom Macedonia Fernándezu?
2. Myslíte si, že ste svojím výkladom aspoň relatívne definitívne vyriešili problém vzťahu medzi chápaním irónie v romantizme a jeho aplikovaním v modernej literatúre? Čo by sa ešte v tomto smere malo urobiť? Akým smerom by sa mohoo uberať ďalší výskum?
3. Je irónia výlučne racionálna alebo sú v nej aj prvky spontánnosti? Aký je vzťah medzi duchaplnosťou a iróniou?

V. Záver

Predložená dizertačná práca **spĺňa** požiadavky kladené na dizertačnú prácu, a preto ju **odporúčam** na obhajobu a predbežne ju klasifikujem ako *prospel*.

V Bratislave, 2. 5. 2020

doc. PhDr. Paulína Šišmišová, CSc.

I.